

Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja

Nova pismenost

**Studenti Fakulteta dramskih umetnosti
(FDU) o medijskoj pismenosti**

Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja

Nova pismenost

**Studenti Fakulteta dramskih umetnosti (FDU) o medijskoj
pismenosti**

Pripremio: **Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID)**

Bojan Klačar, Slađana Komatina

Februar 2022. godine

SADRŽAJ

Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja	2
Inicijativa za novu medijsku i digitalnu pismenost (MIPS)	Error! Bookmark not defined.
Studenti Fakulteta dramskih umetnosti (FDU) o medijskoj pismenosti	2
SADRŽAJ	3
1. Metodološke napomene i opis uzorka	4
1.1. Metodološke napomene	4
1.2. Opis uzorka	4
2. Sažetak	5
3. Percepcija informisanosti studenata FDU	7
4. Poverenje u medije	8
5. Konzumacija društvenih mreža	11
6. Stavovi o medijskoj pismenosti	15
6.1. Odnos prema izvorima sadržaja i kritičkom mišljenju	17
6.2. Razumevanje funkcionisanja društvenih mreža	20
6.3. Razumevanje oglašavanja	21
7. Medijska pismenost na FDU	22

* Svi pojmovi koji se koriste u ovom istraživanju u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ostalim rodovima.

1. Metodološke napomene i opis uzorka

1.1. Metodološke napomene

Istraživanje realizovali	Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), Fakultet dramskih umetnosti (FDU) i Propulsion uz podršku USAID Srbija
Terenski rad	U periodu između 17. decembra 2021. i 31. januara 2022. godine
Tip i veličina uzorka	149 studenata FDU
Istraživačka tehnika	CAWI (<i>Computer Assisted Web Interview</i>)
Istraživački instrument	Upitnik od 49 pitanja

Istraživanje javnog mnjenja, koje su realizovali **Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID), Fakultet dramskih umetnosti (FDU) i Propulsion uz podršku USAID Srbija**, sprovedeno je **u periodu između 17. decembra 2021. godine i 31. januara 2022. godine** na teritoriji Republike Srbije bez Kosova i Metohije. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 149 studenata FDU. Kao istraživački instrument je korišćen upitnik od 49 pitanja. Istraživanje je sprovedeno pomoću tehnike CAWI (*Computer Assisted Web Interview*).

1.2. Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena za potrebe sprovođenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika.

Polna struktura ispitanika: 63% žene, 33% muškarci, 4% ne želi da kaže

Starost ispitanika: uzrast od 18 do 21 godine – 51%, od 22 do 25 godina – 39%, preko 25 godina – 10%

Godina studija: prva – 19%, druga – 32%, treća – 19%, četvrta – 19%, master – 10%

Katedra: Katedra za glumu (2%), Katedra za pozorišnu i radio režiju (5%), Katedra za dramaturgiju (8%), Katedra za menadžment i produkciju (10%), Katedra za filmsku i TV režiju (22%), Katedra za filmsku i TV produkciju (25%), Katedra kamere (8%), Katedra montaže (5%), Katedra za snimanje i dizajn zvuka (15%)

2. Sažetak

Više od polovine ispitanika među studentima FDU smatra da je informisano o svim dešavanjima u zemlji (52%). Studenti se preovlađujuće ne slažu (91%) sa izjavom da mediji u Srbiji daju kompletan uvid u dešavanja oko nas i podstiču kritičko mišljenje. Slaganje sa ovim stavom je izrazilo tek 2% ispitanika, dok 6% navodi da se niti slažu niti ne. **Poverenje studenata je generalno najmanje u tradicionalne medije** (televizija i štampani mediji), u koje nepoverenje iskazuje skoro dve trećine intervjuisanih studenata FDU (61%), dok je najmanji procenat studenata rekao da nema poverenje u onlajn medije (36%).

Društvene mreže predstavljaju svakodnevnicu za čak 97% ispitanika. *Youtube* (96% korisnika među ispitanicima), *Instagram* (84% korisnika među ispitanicima) i *Facebook* (78% korisnika među ispitanicima) su najpopularnije društvene mreže među ispitivanim studentima. Kada je u pitanju informisanje o različitim temama studenti FDU se najpre opredeljuju za *YouTube*, koji je izdvojilo čak 70% studenata. Što se tiče zabave i razonode, evidentna je dominacija *YouTube*-a (85%) i *Instagram*a (77%). Takođe, *YouTube* je društvena mreža koja se najčešće koristi za obrazovanje i učenje novih sadržaja među studentima FDU (82% ispitanika je reklo da koristi *YouTube* za potrebe obrazovanja). *Instagram* je mreža koju studenti najčešće koriste za upoznavanje novih ljudi – čak 64% ispitanika je navelo da upoznaje ljude preko ove mreže.

Studenti FDU navode da za potrebe istraživanja vezanih za rad i stvaralaštvo koriste društvene mreže u 30% slučajeva. S druge strane, 24% ispitanika često koristi društvene mreže za istraživanja povezana sa radom i stvaralaštvom. Za potrebe učenja čak 50% ispitanika je reklo da društvene mreže koristi redovno. Anketirani studenti koriste društvene mreže za pretraživanje sadržaja retko (28%) ili povremeno (30%). Na kraju, za proizvodnju i editovanje sadržaja čak 77% ispitanika navodi da često koristi društvene mreže.

Studenti FDU različito tumače šta obuhvata medijska pismenost: 40% studenata je vezuje za korišćenje tradicionalnih i digitalnih medija, 39% studenata je vezuje za celokupnu komunikaciju u javnom, fizičkom i digitalnom prostoru, dok je 16% studenata svodi samo na tradicionalne medije, štampu, radio i TV.

U zbiru, dvoje od troje studenata FDU veruje da bi kritičko mišljenje u manjoj ili većoj meri moglo da utiče na kvalitet sopstvenog rada. Tako svaki treći student FDU

smatra da bi im u procesu školovanja u velikoj meri koristilo da ojačaju kritičko mišljenje u cilju povećanja kvaliteta sopstvenog rada, dok 31% studenata kaže da bi im to donekle koristilo.

Kada naiđu na dezinformaciju, studenti bi istražili i proverili o čemu se radi (43%), svaki peti student bi zanemario takav sadržaj, 18% studenata bi prijavilo nepouzdan sadržaj, 15% studenata bi blokiralo osobu ili stranicu koja deli takav sadržaj, dok bi samo 1% studenata, što je zanemarljivo, objavilo taj sadržaj.

Studenti najbolje ocenjuju svoju sposobnost da razlikuju sponzorisani od novinarskog/nesponzorisanog sadržaja, kao i sposobnost da razlikuju da li su sadržaji nepristrasni ili podržavaju neku društveno-političku opciju, po 95% studenata. Rezultati istraživanja su ukazali na dve oblasti u okviru kojih postoji veći prostor za unapređenje znanja, informisanosti ili svesti studenata: samo 17% studenata je upoznato sa GDPR-om ili zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, odnosno samo 16% studenata čita „politiku kolačića“.

Studenti su uglavnom odgovorni kada je reč o tome šta će i kako napisati na internetu – **52% studenata o tome uvek vodi računa i još 7% studenata često o tome vodi računa.** Oblast u kojoj su studenti najmanje oprezni jeste proveravanje sadržaja iz više različitih izvora: svega 10% studenata redovno proverava izvore, dok 25% studenata to čini često. **Studenti FDU su svesni ograničenja u kontroli objavljenog sadržaja na društvenim mrežama:** 73% studenata se ne slaže s tvrdnjom da se posle brisanja neke već objavljene informacije taj sadržaj trajno uklanja i postaje nedostupan. Dvoje od troje studenata se ne slaže da mogu da kontrolišu kasnije deljenje sopstvenog sadržaja, dok se svaki drugi student (52%) ne slaže da može da utiče na ograničenu distribuciju sopstvenih sadržaja.

Čak 85% studenata kaže da reklame koriste različite upečatljive audiovizuelne strategije da bi privukle pažnju publike; 72% studenata se slaže da reklame koriste stereotipe dominantne u jednom društvu da bi ostvarile svoj cilj, dok 62% studenata smatra da se pravila emitovanja reklama na tradicionalnim medijima (radio, TV, štampa) razlikuju u odnosu na pravila koja važe za digitalne medije.

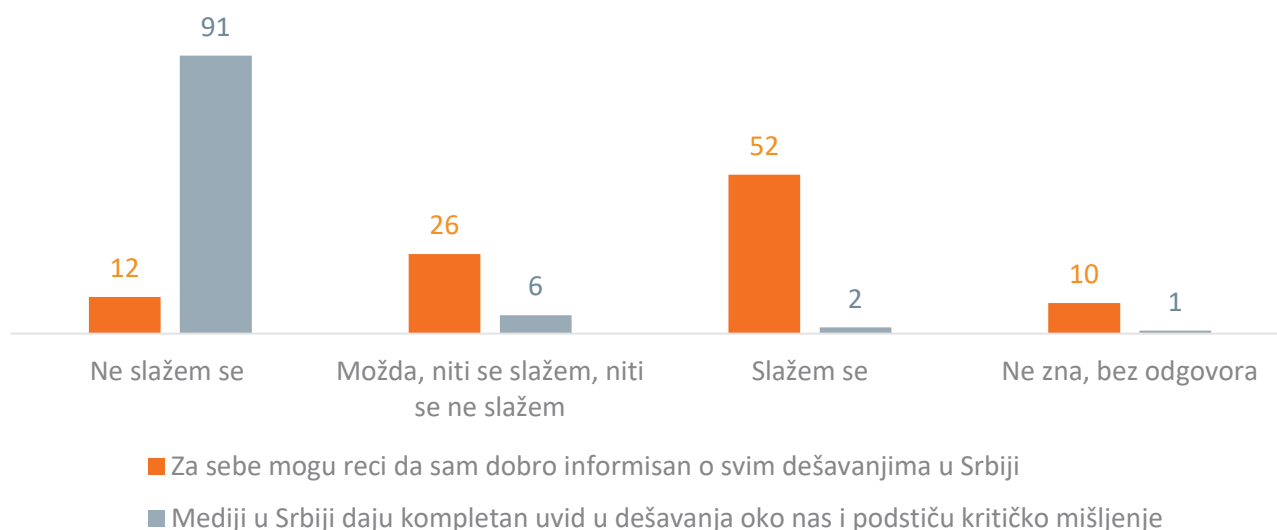
Preovlađujuće mišljenje studenata FDU je da bi uvođenje predmeta koji bi se bavio medijskom pismošću donelo korisna i upotrebljiva znanja – ovo mišljenje ima 56% ispitanika među studentima. **Dve trećine ispitanika se slaže sa stavom da bi nastavni sadržaj na fakultetu trebalo da prati nove savremene programe**

međunarodnih organizacija kada je u pitanju medijska pismenost poput preporuka i sadržaja koje formuliše UNESCO (tako 35% anketiranih kaže da se u potpunosti slaže sa ovim stavom, a 32% da se uglavnom slaže).

3. Percepcija informisanosti studenata FDU

Kako bismo imali uvid u percepciju studenata FDU vezano za informisanost ispitivali smo njihovo (ne)slaganje sa dve tvrdnje. Na pitanje da li za sebe mogu reći da su informisani o svim dešavanjima u Srbiji, **najveći procenat učesnika u istraživanju je naveo da se slaže sa ovakvom tvrdnjom - 52%**. Jedna četvrtina anketiranih (26%) kaže da se niti slaže, niti ne sa tvrdnjom „*Za sebe mogu reći da sam dobro informisan o svim dešavanjima u Srbiji.*“, dok 10% učesnika u istraživanju ne smatra sebe dobro informisanim o dešavanjima u Srbiji. Na kraju imamo i 10% ispitanika koji nisu umeli da ocene svoju informisanost o dešavanjima u zemlji. Slaganje sa tvrdnjom je natprosečno izraženo kod ispitanika koji imaju više od 25 godina.

Grafikon 3.1. U kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama?(u %)

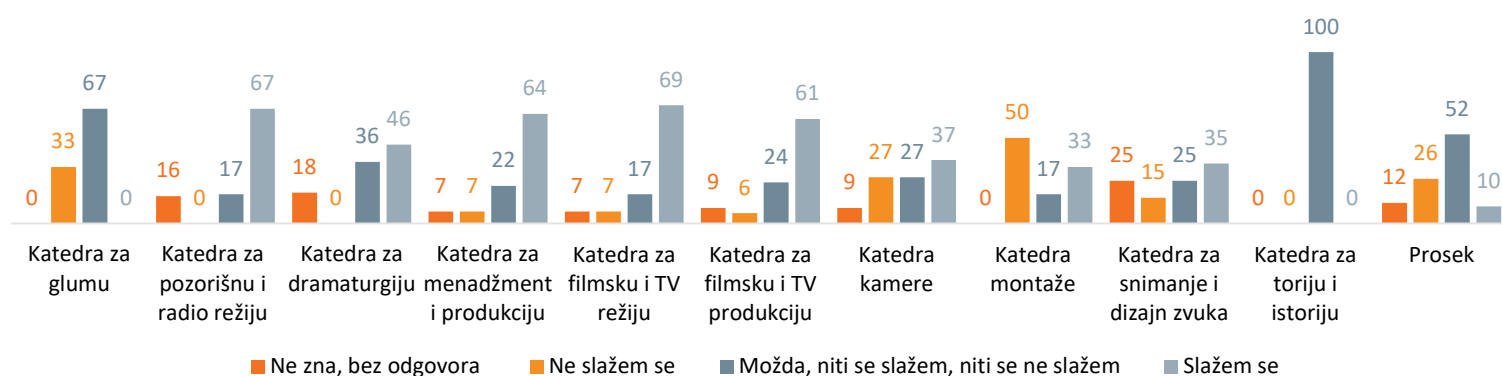

Slično, iznadprosečnu percepciju o informisanosti o dešavanjima u zemlji pronalazimo i kod ispitanika muškog pola (59% u odnosu na 51% žena), ispitanika koji su studenti četvrtе godine studija, ali i studenata fakulteta sa Katedre za filmsku i TV režiju i Katedre za pozorišnu i radio režiju. Sa druge strane, ispitanici koji dolaze sa Katedre za

snimanje i dizajn zvuka i Katedre montaže ispod proseka sebe percipiraju kao informisane o dešavanjima u Srbiji.

Više od devet desetina ispitanika (91%) se ne slaže sa izjavom da mediji u Srbiji daju kompletan uvid u dešavanja oko nas i podstiču kritičko mišljenje. Slaganje sa ovim stavom je izrazilo tek 2% ispitanika, dok 6% navodi da se niti slažu niti ne. Najmlađi ispitanici (do 22 godine), kao i ispitanici sa prve godine studija (96% njih) izrazili su neslaganje sa ovim stavom.

Grafikon 3.2. U kojoj meri se slažete sa tvrdnjom – Za sebe mogu reći da sam dobro informisan o svim dešavanjima u Srbiji – prema katedri sa koje studenti dolaze, u %

4. Poverenje u medije

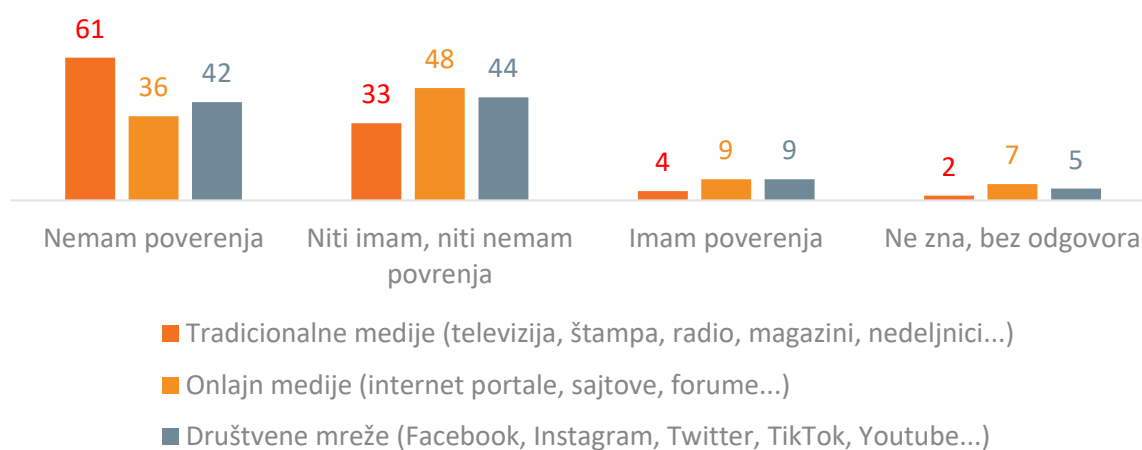
Ispitali smo i poverenje studenata u tradicionalne i onlajn medije¹, kao i u društvene mreže. Ukoliko uporedimo sve tri grupe medija preko kojih se studenti generalno informišu, **videćemo da je poverenje najmanje u tradicionalne medije (televizija i štampani mediji) – prema njima nepoverenje iskazuje skoro dve trećine studenata (61%), dok je najmanji procenat studenata rekao da nema poverenje u onlajn medije – 36%.** Kada su u pitanju različite društvene mreže, uočavamo da 42% ispitanika navodi da nema poverenje u ovakvu vrstu medija.

¹ Za potrebe ovog istraživanja u onlajn medije svrstali smo internet portale, veb sajtove i forume.

Kada su u pitanju tradicionalni mediji, 33% studenata izrazilo je mišljenje da niti imaju niti nemaju poverenja u njih, 48% studenata ne veruje onlajn medijima, dok 44% ispitanika nema poverenja u društvene mreže.

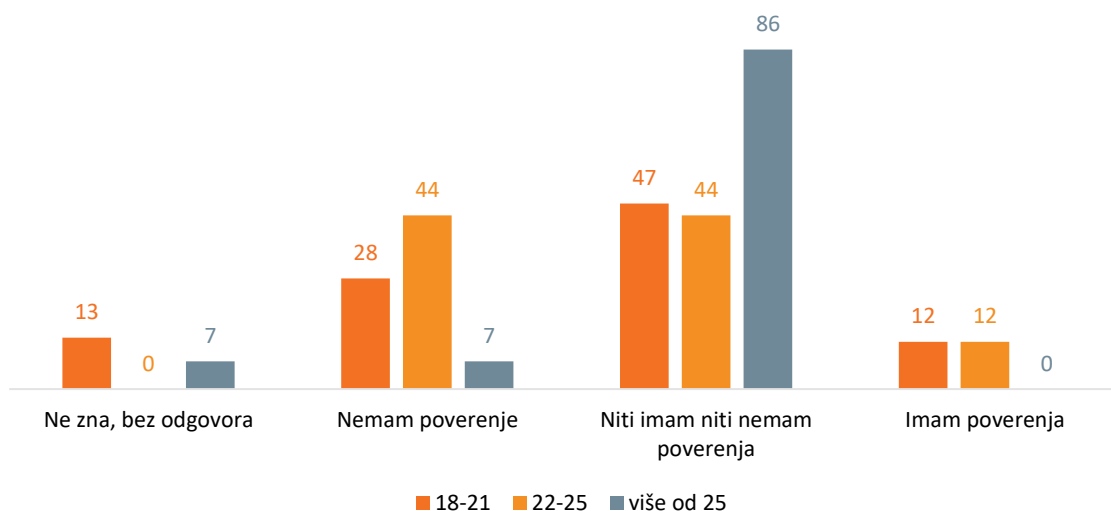
Grafikon 4.1. Da li biste za sebe rekli da imate poverenja u... (u %)

Po 9% studenata koji su učestvovali u istraživanju ima poverenja u onlajn medije i društvene mreže, dok 4% navodi da ima poverenja u tradicionalne medije. **Zaključak koji se nameće je generalno prisustvo nepoverenja u medije u Srbiji među studentima FDU, na šta jasno ukazuje činjenica da nijedna od tri ispitivane kategorije nema poverenje više od desetine ispitanika na FDU.**

Kada su u pitanju tradicionalni mediji, natprosečno nepoverenje uočavamo među studentima treće godine studija (77%), kod studenata koji imaju između 22 i 25 godina, ali i kod studenata koji dolaze sa Katedre za menadžment i produkciju. Nepoverenje u onlajn medije je najviše izraženo kod ispitanika koji imaju od 22 do 25 godina, gde 44% ispitanika navodi da nema poverenja u ove medije, dok svega 7% anketiranih starijih od 25 godina navodi isto.

Grafikon 4.2. Da li biste za sebe rekli da imate poverenja u onlajn medije? – prema starosnim kategorijama, u %

Poverenje žena u onlajn medije je iznad proseka, pa tako 14% ispitanica navodi da veruje onlajn medijima naspram 5% ispitanika. Što se pak godine studija tiče, studenti četvrte godine i master studija iznadprosečno nemaju poverenja u onlajn medije, kao i ispitanici sa Katedre za menadžment i produkciju i Katedre za pozorišnu i radio režiju. Ponovo u društvene mreže najmanje poverenje iskazuje starosna grupa od 22 do 25 godina, dok im najviše veruju najmlađi ispitanici. Poverenje u društvene mreže je iznadprosečno uočeno i među ženama, ali i studentima prve godine fakulteta, gde nalazimo čak 27% ispitanika koji imaju poverenje u društvene mreže.

5. Konzumacija društvenih mreža

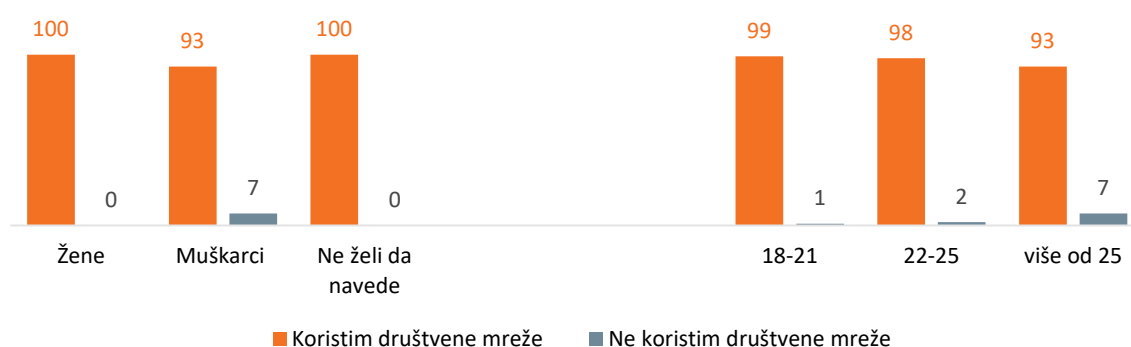
Korišćenje društvenih mreža predstavlja svakodnevnicu u životima studenata. **Čak 97% ispitanika koji su učestvovali u istraživanju navodi da koristi društvene mreže.**

Grafikon 5.1. Da li koristite društvene mreže?, u %

Korišćenje društvenih mreža natprosečno uočavamo kod žena (100%), kod onih ispitanika koji se o svome polu nisu izjasnili (100%), ali i kod najmlađih učesnika u istraživanju. Sa druge strane, muškarci, ispitanici stariji od 25 godina, ali i ispitanici koji dolaze sa katedre za pozorišnu i radio režiju ispod proseka navode da koriste društvene mreže.

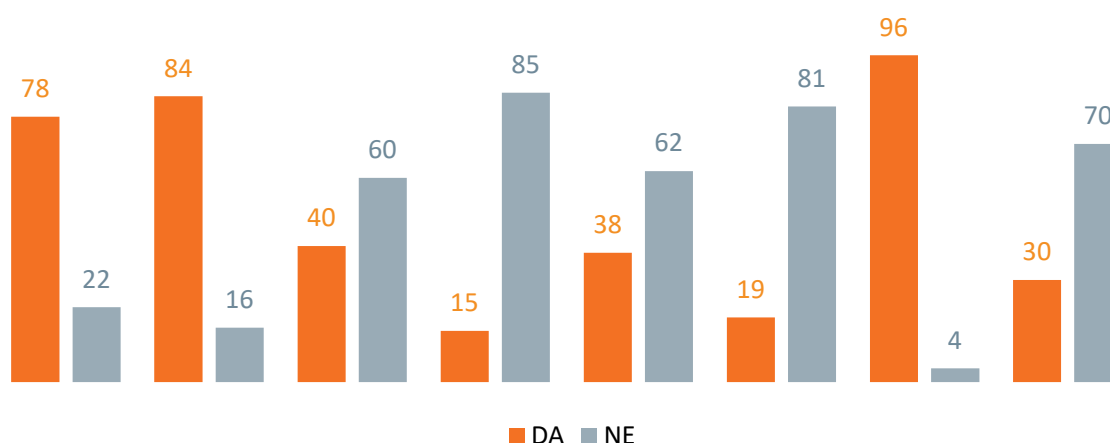
Grafikon 5.2. Korišćenje društvenih mreža, demografske karakteristike, u %

Kada pogledamo pojedinačne nalaze o korišćenju društvenih mreža primetićemo da **78% učesnika u istraživanju navodi da koristi Facebook**. Ova društvena mreža je iznad proseka korišćena od strane ispitanika u starosnoj grupi od 22 do 25 godina,

muškaraca, studenata četvrte godine studija, ali i od strane studenata Katedre za menadžment i produkciju, Katedre kamere i Katedre za pozorišnu i radio režiju. **Instagram u svakodnevnom životu koristi 84% ispitanika**, a natprosečno se radi o najmlađim ispitanicima (do 22 godine), ženama, studentima prve godine studija i studentima koji dolaze sa Katedre za filmsku i TV produkciju, Katedre kamere i Katedre montaže. **Twitter koristi tačno dve petine ispitanika - 40%**. Prosečan korisnik Twittera na FDU ima manje od 22 godine, ženskog je pola i druga godina strudiranja. Takođe, natprosečno se radi o studentima Katedre za dramaturgiju. **LinkedIn koristi 15% ispitanika**, a među korisnicima natprosečno uočavamo žene, stare od 22 do 25 godina, studente četvrte godine studija (gde čak 44% ispitanika navodi da koristi LinkedIn), ali i studente Katedre za filmsku i TV produkciju.

Grafikon 5.3. Koje društvene mreže koristite? (više odgovora), u %

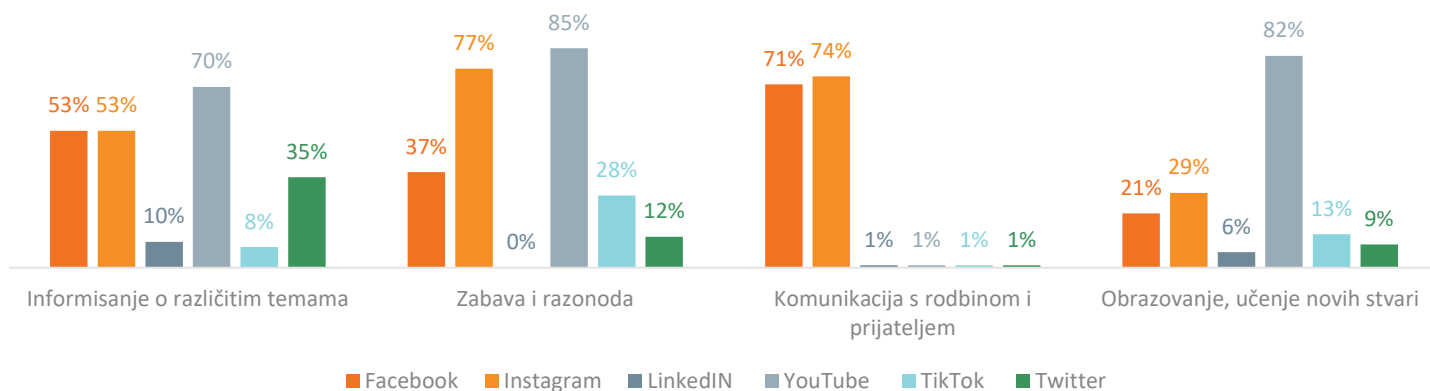

Pinterest je društvena mreža koju upotrebljava 38% ispitanika, i to natprosečno žene, studenti druge i četvrte godine studija, ali i studenti sa Katedre kamere i Katedre montaže. **Jedna petina ispitanika navodi da upotrebljava Snapchat (19%)**. Među korisnicima ove društvene mreže iznad proseka uočavamo ponovo žene, najmlađe ispitanike i studente prve godine, ali i ispitanike koji dolaze sa Katedre za filmsku i TV produkciju. Kada je pak **YouTube u pitanju, primećujemo da ovu mrežu koristi čak 96% studenata FDU**. Sve demografske kategorije ravnomerno navode da koriste ovu mrežu, a blago iznad proseka među korisnicima uočavamo muškarce i studente prve i druge godine studija. Konačno, **TikTok upotrebljava 30% ispitanika sa FDU**. Većinski

se radi o ženama, najmlađim studentima, ali i anketiranim koji dolaze sa Katedre za menadžment i produkciju i Katedre za filmsku i TV produkciju.

Kada je u pitanju informisanje o različitim temama studenti se najpre opredeljuju za *YouTube*, koji je izdvojilo 70% studenata. Potom imamo po 53% ispitanika koji su rekli da za informisanje o različitim temama koriste *Facebook* ili *Instagram*, 35% preferira *Twitter*, a svaki deseti *LinkedIn* ili *TikTok*. Kod zabave i razonode takođe imamo dominaciju *YouTube* (85%) i *Instagrama* (77%). *Facebook* za zabavu i razonodu koristi 38% ispitanika, a 28% navodi *TikTok*. U komunikaciji sa rodbinom i prijateljima dominiraju *Instagram* (74%) i *Facebook* (71%). *YouTube* je društvena mreža koja se najčešće koristi za obrazovanje i učenje novih stvari među studentima FDU (82% ispitanika je reklo da koristi *YouTube* za potrebe obrazovanja). *Instagram* je izdvojilo 29% ispitanika, a 21% *Facebook*. Na *TikTok*-u obrazovni sadržaj stiže 13% ispitanika, a 9% za te svrhe koristi *Twitter*. Na kraju, 6% učesnika u istraživanju je navelo da koristi *LinkedIn* za obrazovanje i učenje novih stvari.

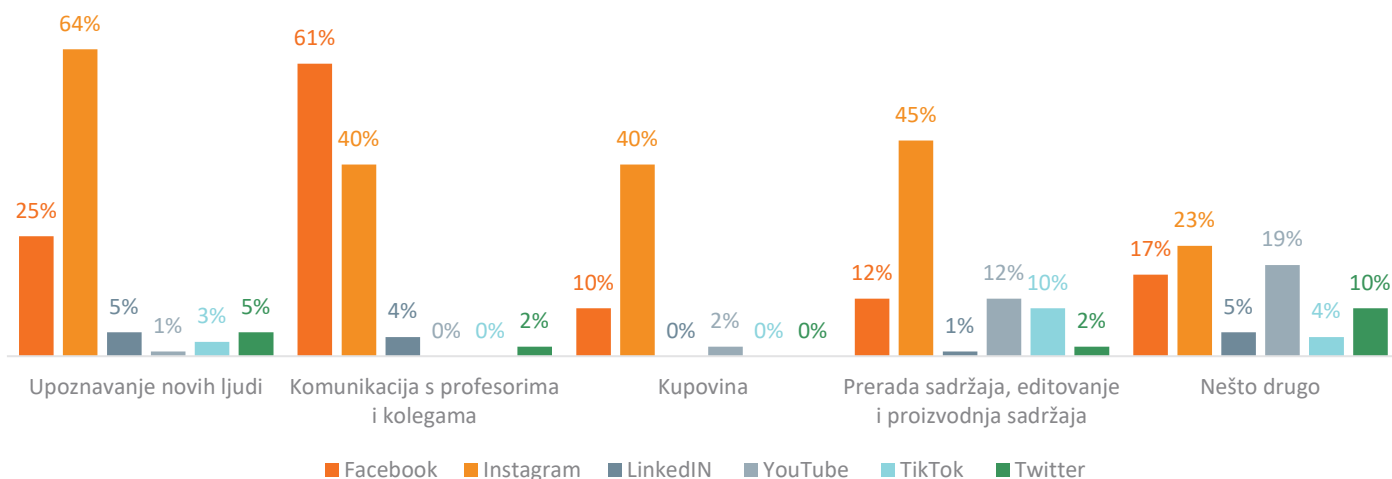
Grafikon 5.4. U koje svrhe koristite društvene mreže? Više odgovora!, 1/2, u %

Instagram je mreža koju studenti najčešće koriste za upoznavanje novih ljudi – čak 64% ispitanika je navelo da upoznaje ljude na ovoj mreži, dok je jedna četvrtina istakla *Facebook*. Po 5% anketiranih nove ljude upoznaje na *Twitteru* i *LinkedIn*-u, 3% na *TikTok*-u, a 1% na *YouTube*-u. Za komunikaciju sa kolegama i profesorima studenti najčešće koriste *Facebook* (61%) i *Instagram* (40%). *Instagram* je mreža koja se nalazi na prvom mestu i kada je u pitanju kupovina – tako 40% studenata navodi da je kupovalo preko ove društvene mreže, dok jedna desetina kaže da za kupovinu koristi *Facebook*. Primarna upotreba *Instagrama* se ističe i kod prerade sadržaja, editovanja i proizvodnje novog sadržaja. Ovu mrežu u pomenute svrhe koristi 42% anketiranih studenata. Po

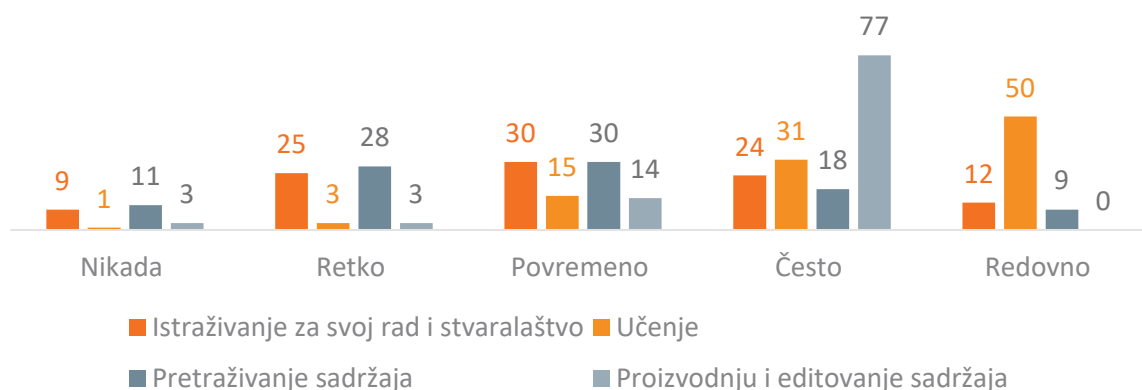
12% je navelo da koristi YouTube ili Facebook, dok 10% kaže da proizvodi, edituje i prerađuje sadržaj na TikTok-u. Konačno, studenti su navodili da društvene mreže koriste i u druge svrhe i to najviše Instagram (23%), YouTube (19%) i Facebook (17%).

Grafikon 5.5. U koje svrhe koristite društvene mreže? Više odgovora!, 2/2, u %

Studenti FDU navode da koriste društvene mreže povremeno **za potrebe istraživanja vezanih za rad i stvaralaštvo** u 30% slučajeva. Njih 25% navodi da društvene mreže u ove svrhe koristi retko, a 9% to nikada ne čini. Sa druge strane, 24% ispitanika koristi društvene mreže za istraživanja povezana sa radom i stvaralaštvom često, dok 12% to čini redovno. **Za potrebe učenja čak 50% ispitanika je reklo da društvene mreže koristi redovno**, dok 31% to čini često. Imamo i 15% ispitanika koji kažu da se na mrežama obrazuju povremeno, a 4% to čini retko ili nikada. **Anketirani koriste društvene mreže za pretraživanje sadržaja retko (28%) ili povremeno (30%).** Nešto manje od petine ispitanika kaže da društvene mreže u svrhe pretraživanja sadržaja koristi često (18%), a još 9% to čini redovno. Na kraju, **za proizvodnju i editovanje sadržaja čak 77% ispitanika navodi da često koristi društvene mreže.** Dodatno, imamo 14% koji to rade povremeno.

Grafikon 5.6. Koliko koristite različite društvene mreže za sledeće svrhe..., u %

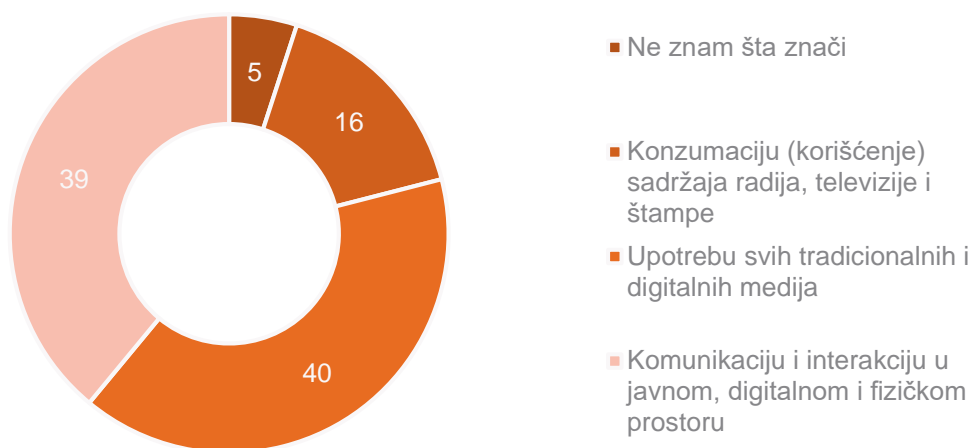
Ispitanici koji imaju više od 25 godina, studenti treće godine, ali i ispitanici koji dolaze sa Katedre za menadžment i produkciju iznad proseka redovno koriste društvene mreže u svrhu istraživanja za svoj rad i stvaralaštvo. Najmlađi studenti (55%) i žene (61%) navode da redovno koriste društvene mreže za potrebe učenja, dok kod proizvodnje i editovanja sadržaja natprosečnu percepciju o korišćenju društvenih mreža u ove svrhe imaju žene, studenti druge godine, ali i studenti Katedre za dramaturgiju.

6. Stavovi o medijskoj pismenosti

Ovo poglavlje odgovoriće na ključne izazove u oblasti medijske pismenosti – od odnosa prema izvorima sadržaja, preko razumevanja društvenih mreža do razumevanja reklama i njihovog uticaja. Pre nego se pređe na dubinsku analizu, najpre će se prezentovati stavovi studenata o tome šta je medijska pismenost za njih i koliko im je važno da ojačaju kritičko mišljenje u svom procesu školovanja.

Studenti FDU su „podeljeni“ oko pitanja na šta se odnosi medijska pismenost: 40% studenata je vezuje za korišćenje svih tradicionalnih i digitalnih medija, a 39% studenata je vezuje za svu komunikaciju u javnom, fizičkom i digitalnom prostoru. Na drugom kraju je 16% studenata koji medijsku pismenost sužavaju samo na tradicionalne medije, štampu, radio i TV.

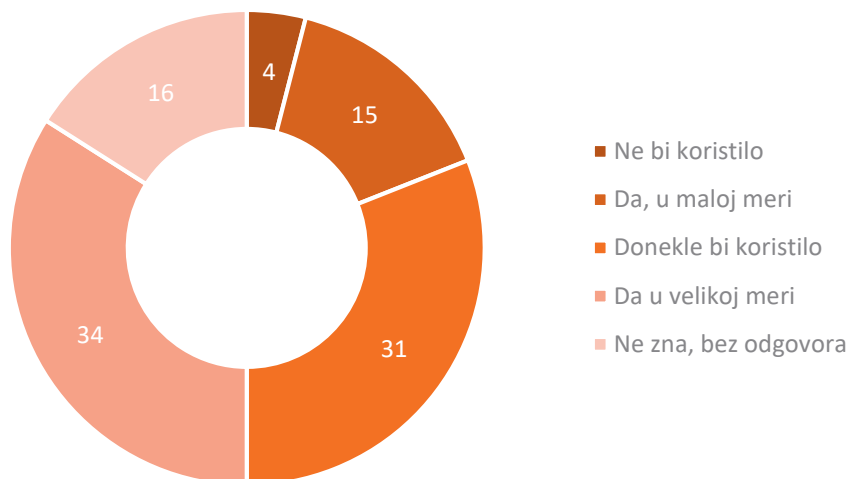
Grafikon 6.1. Na šta se odnosi medijska pismenost, u %

Svaki treći student FDU smatra da bi u procesu školovanja u velikoj meri koristilo da ojačavanje kritičkog mišljenja u cilju povećanja kvaliteta sopstvenog rada. Nešto manje od trećine, odnosno 31% studenata, kaže da bi im to *donekle* koristilo, što znači da u zbiru dvoje od troje studenata FDU veruje da bi u manjoj ili većoj meri kritičko mišljenje moglo da utiče na kvalitet njihovog sopstvenog rada. Kod svakog petog studenta su očekivanja ili vrlo niska (15% studenata kaže da bi im kritičko mišljenje koristilo u maloj meri) ili ne postoje (4% studenata je izričito da im kritičko mišljenje ne bi koristilo). Muškarci iznad proseka misle da bi im kritičko mišljenje koristilo u velikoj meri, kao i studenti druge i treće godine i studenti Katedre kamere i Katedre za snimanje i dizajn zvuka.

Grafikon 6.2. Da li smatrate da bi Vama lično u procesu školovanja koristilo da ojačate kritičko mišljenje u cilju povećanja kvaliteta Vašeg rada, u %

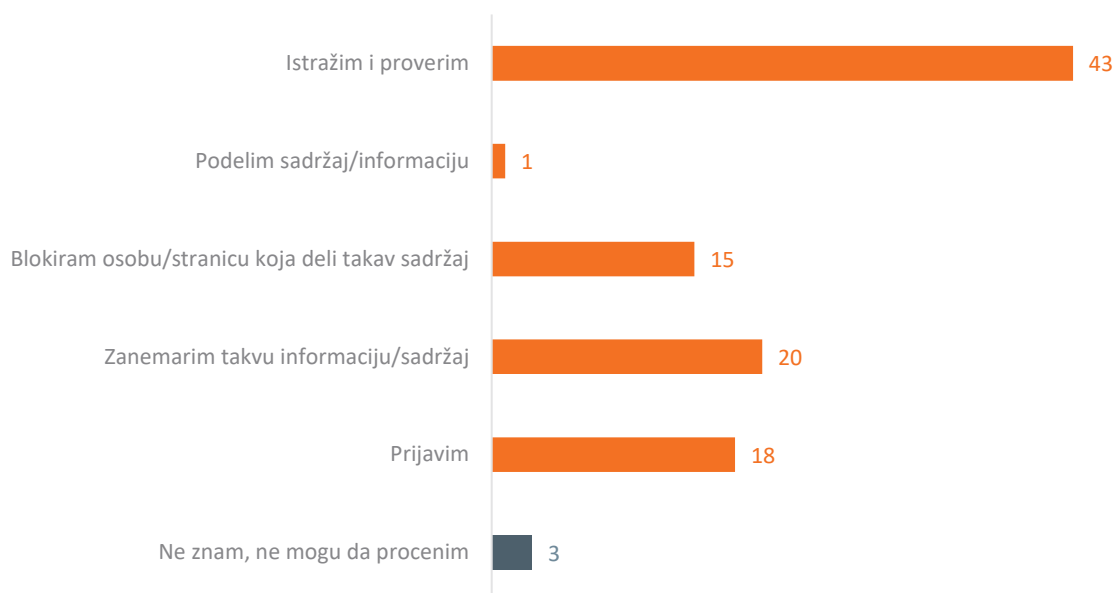
U nastavku sledi detaljnija analiza odgovora iz ove tri različite oblasti.

6.1. Odnos prema izvorima sadržaja i kritičkom mišljenju

U ovom poglavlju se analiziraju odgovori na set opštih pitanja u vezi sa izvorima sadržaja, da li ih i kako studenti proveravaju, kao i prema kritičkom mišljenju i tome koliko studenti razumeju ili obraćaju pažnju na kontekst u kome se sadržaj plasira, način na koji se to radi na društvenim mrežama i sopstvenom (bezbednom) ponašanju u digitalnom prostoru.

Analiza kreće od opšteg pitanja šta studenti obično rade kada naiđu na dezinformaciju ili na neku vrstu uznemirujućeg sadržaja. Studenti bi, na prvom mestu, istražili i proverili o čemu se radi (43%), svaki peti student bi zanemario takav sadržaj, dok bi 18% studenata otišlo najdalje u reakciji i prijavilo takav sadržaj i nosioca takvog sadržaja. Ukupno 15% studenata bi blokiralo osobu ili stranicu koja deli takav sadržaj, a samo 1% studenata, što je zanemarljivo, bi objavilo taj sadržaj.

Grafikon 6.1.1. Šta radite kada naidete na dezinformaciju ili uznemirujući sadržaj?, u %

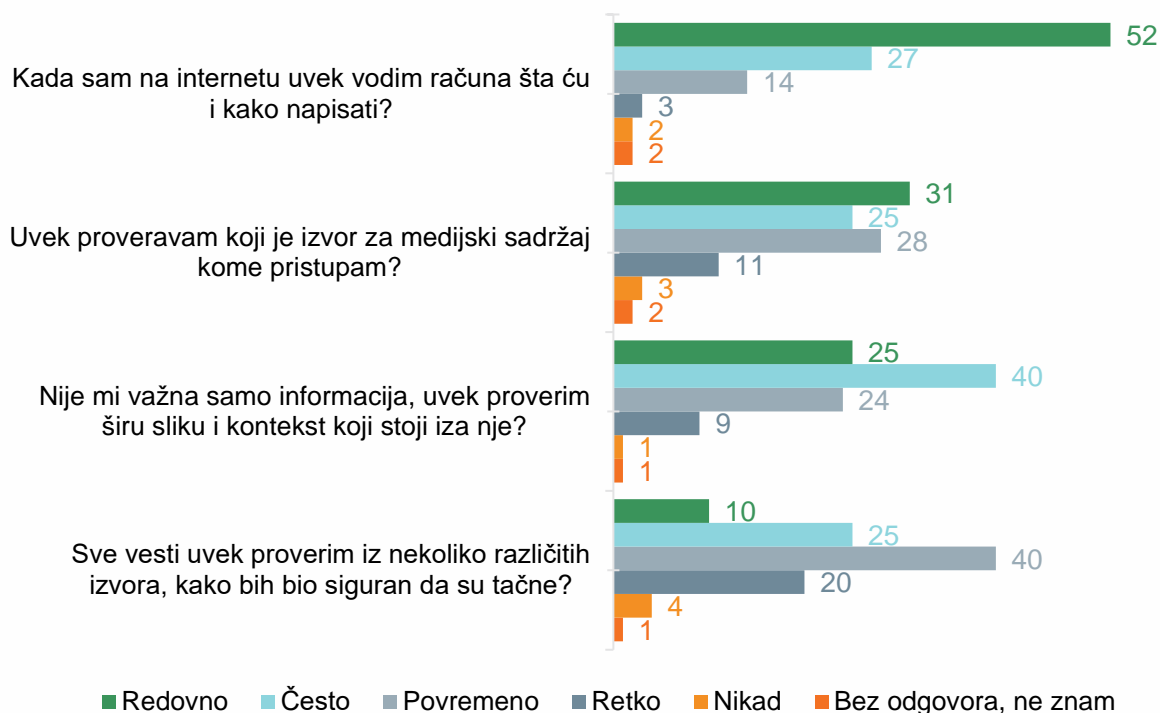
Kada je reč o samoevaluaciji studenata FDU u pogledu njihove medijske pismenosti, **zaključak je da studenti najbolje ocenjuju svoju sposobnost da razlikuju sponzorisan od novinarskog/nesponzorisanog sadržaja, kao i sposobnost da razlikuju da li su sadržaji nepristrasni ili podržavaju neku društveno-političku opciju (po 95% studenata)**. Studenti u visokim procentima ocenjuju da znaju kako društvene mreže rangiraju i plasiraju svoje sadržaje (84% studenata). Dva od tri studenta kažu da proveraju da li sadržaj iz naslova može da se pronade u samom tekstu. Rezultati istraživanja su ukazali na to da se veći prostor za unapređenje znanja, informisanosti ili svesti studenata javlja u dve oblasti: samo 17% studenata je upoznato sa GDPR-om ili zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, dok samo 16% studenata čita „politiku kolačića“.

Grafikon 6.1.2. Odnos prema izvorima sadržaja i funkcionisanju društvenih mreža, u%

Studenti su uglavnom odgovorni kada je reč o tome šta će i kako napisati na internetu – 52% studenata o tome redovno vodi računa, a 7% studenata često. Dvoje od petoro studenata obraća pažnju i na širu sliku nekog sadržaja (kontekst), tj. 40% studenata sadržaj na internetu proverava često, a 25% studenata redovno. Situacija je relativno prihvatljiva i vezano za izvore na kojima su plasirani sadržaji, jer ukupno više od polovine studenata (56%) redovno ili često obraća na to pažnju. Onde gde su studenti najmanje oprezni, što je verovatno posledica brzine i manjka vremena, jeste proveravanje sadržaja iz više različitih izvora: 10% studenata redovno proverava izvore sadržaja koji im se plasiraju, dok 25% studenata izvore sadržaja proverava često. Najveća grupa kod provere više različitih izvora su studenti koji to rade povremeno (40%).

Grafikon 6.1.3. Odnos prema kritičkom mišljenju, u %

6.2. Razumevanje funkcionisanja društvenih mreža

Mladi su iznadprosečni korisnici društvenih mreža. Odnos prema njima, (bezbedno) ponašanje na mrežama i razumevanje kako mreže funkcionišu su suštinski važni za medijsku pismenost studenata.

U četiri od osam ispitivanih tvrdnji studenti FDU se iznadprosečno slažu s ponuđenim odgovorima: **najveća saglasnost (81%) je kod tvrdnje da je neophodno pojačati zaštitu objava koje sadrže lične podatke (lice, video...)**, 72% studenata se slaže da je neophodno tražiti saglasnost za svaki sadržaj u kome se pojavljuju oni kao osobe, 55% studenata se slaže s tvrdnjom da poslodavci proveravaju naloge na mrežama prilikom traženja kandidata za posao, a 52% studenata se slaže da profili na društvenim mrežama treba da budu privatni. Manja saglasnost (40%) postoji kod tvrdnje da javnost profila može obezbediti neke koristi za korisnika.

Studenti FDU su svesni limita u kontroli objavljenog sadržaja na društvenim mrežama: 73% studenata se ne slaže s tvrdnjom da se posle brisanja neke već objavljene

informacije taj sadržaj trajno uklanja i postaje nedostupan. Dvoje od troje studenata se ne slaže sa tim da mogu da kontrolišu kasnije deljenje sopstvenog sadržaja, dok se svaki drugi student (52%) ne slaže sa tvrdnjom da može da utiče na ograničenu distribuciju sopstvenih sadržaja.

Grafikon 6.2.1. Slaganje ili neslaganje sa sledećim tvrdnjama o razumevanju društvenih mreža, u%

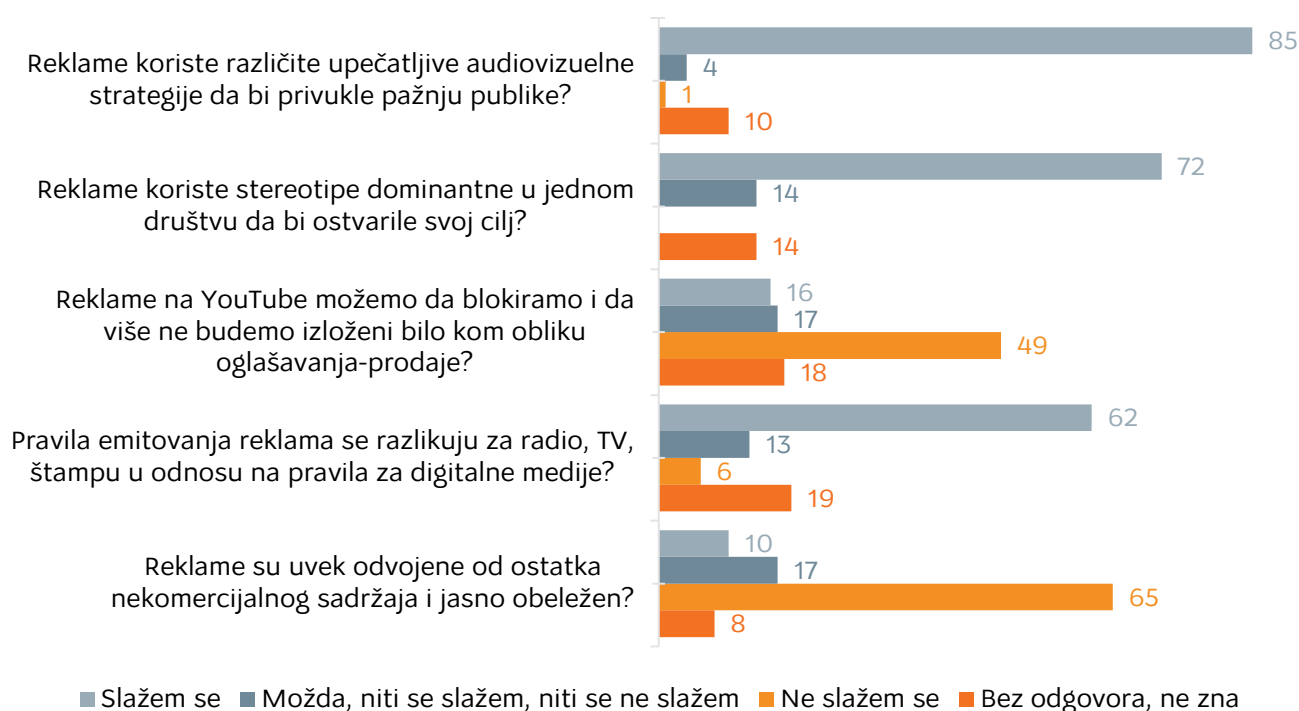

6.3. Razumevanje oglašavanja

U ovom poglavlju prikazani su stavovi studenata po pitanju njihovog razumevanja reklama i njihovog uticaja.

Kod tri od pet ispitivanih tvrdnji postoji saglasnost veća od 60%: **85% studenata kaže da reklame koriste različite upečatljive audiovizuelne strategije da bi se privukla pažnja publike**, 72% studenata se slaže da reklame koriste stereotipe dominantne u jednom društvu da bi ostvarile svoj cilj, dok 62% studenata smatra da se pravila emitovanja reklama razlikuju za radio, TV, štampu u odnosu na pravila za digitalne medije. Dvoje od troje studenata (65%) se ne slaže sa tim da su reklame uvek odvojene od ostatka nekomercijalnog sadržaja i jasno obeležene, dok je 49% anketiranih studenata koji se ne slažu da reklame na YouTube-u možemo da blokiramo i da više ne budemo izloženi bilo kom obliku oglašavanja-prodaje. Kod poslednje tvrdnje postoji prostor za unapređenje njihovih digitalnih veština.

Grafikon 6.3.1. Slaganje ili neslaganje sa sledećim tvrdnjama o razumevanju društvenih mreža, u%

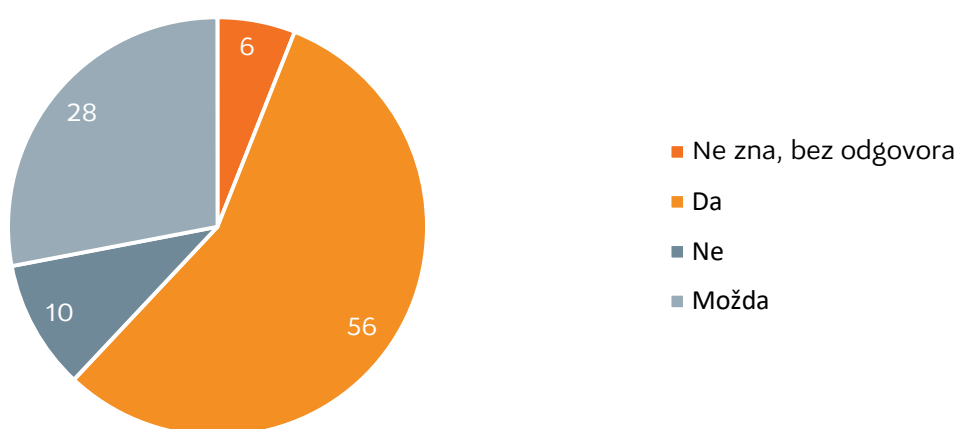

7. Medijska pismenost na FDU

Preovlađujuće mišljenje studenata FDU je da bi uvođenje predmeta koji bi se bavio medijskom pismošću donelo korisna i upotrebljiva znanja – ovo mišljenje ima 56% ispitanika među studentima. Uz to imamo i 28% anketiranih koji navode da bi ovakav predmet možda doneo korisna i upotrebljiva znanja. Negativan stav o uvođenju predmeta ima tek 6% studenata, dok svaki deseti nije znao, tj. mogao da proceni

korisnost uvođenja predmeta. Kada je u pitanju percepcija studenata oko uvođenja predmeta, na jedine statistički relevantne razlike nailazimo kod žena koje natprosečno vide korist od uvođenja ovakvog predmeta na fakultetu (66% žena i 48% muškaraca), dok sa druge strane ispitanici sa Katedre kamere ispod proseka imaju ovakav stav.

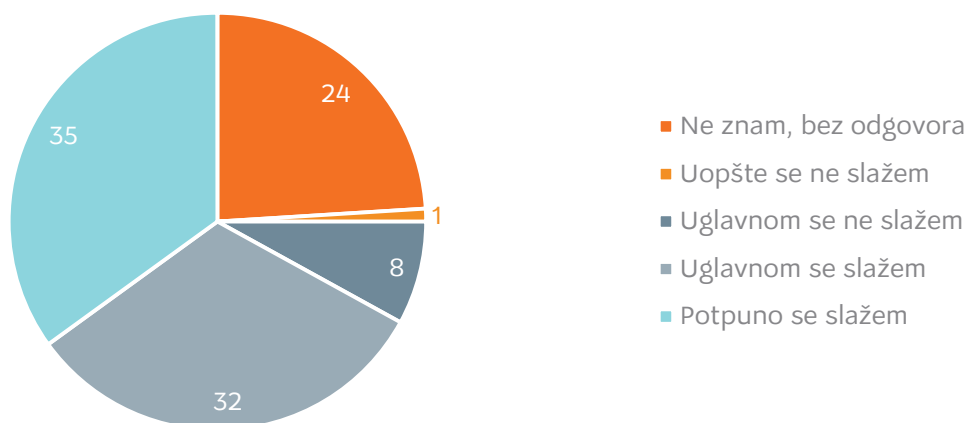
Grafikon 7.1. Da li smatrate da bi predmet koji bi se bavio medijskom pismenošću na fakultetu doneo korisna i upotrebljiva znanja?..., u %

Dve trećine ispitanika se slaže sa stavom da bi nastavni sadržaji na fakultetu trebalo da prate nove savremene programe međunarodnih organizacija kada je u pitanju medijska pismenost, poput preporuka i sadržaja koje formuliše UNESCO. Tako 35% anketiranih kaže da se u potpunosti slaže sa ovim stavom, a 32% da se uglavnom slaže. Sa druge strane, 9% učesnika u istraživanju navodi suprotan stav (1% se u potpunosti ne slaže, a 8% se uglavnom ne slaže). Visok procenat ispitanika, čak svaki četvrti učesnik u istraživanju, navodi da ne može da proceni da li se slaže ili ne sa ovakvim stavom.

Ponovo, žene su te koje natprosečno izražavaju slaganje sa ispitivanim stavom. Tako 79% žena navodi da se slaže da bi nastavni sadržaji na fakultetu trebalo da prate nove savremene programe međunarodnih organizacija kada je u pitanju medijska pismenost (poput preporuka i sadržaja koje formuliše UNESCO), dok isto mišljenje pronalazimo kod 64% muškaraca.

Grafikon 7.2. Koliko se slažete sa sledećom tvrdnjom: *Smatram da bi nastavni sadržaji na mom fakultetu trebalo da prate nove savremene programe međunarodnih organizacija kada je u pitanju medijska pismenost (poput preporuka i sadržaja koje formuliše UNESCO)?...*, u %

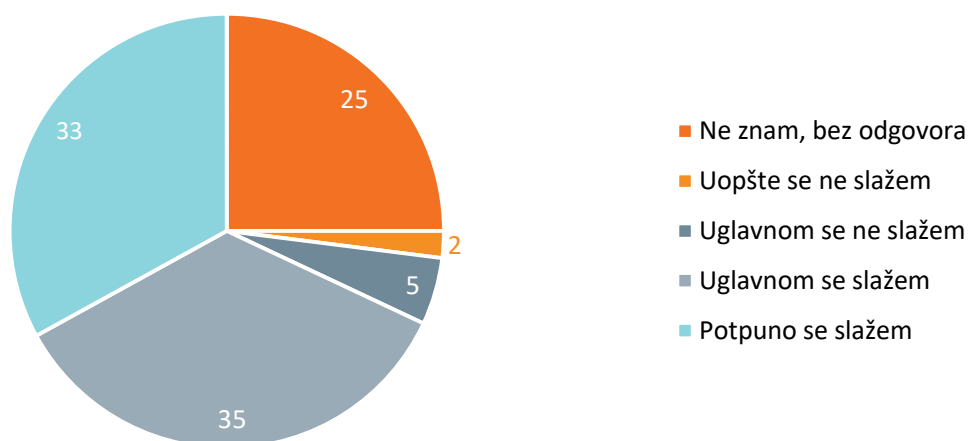

Slično, ispitanici koji su tek upisali fakultet, tj. na prvoj su godini studija, u čak 92% slučajeva izražavaju slaganje sa tvrdnjom, kao i ispitanici sa Katedre za filmsku i TV produkciju, gde slaganje izražava 91% ispitanika. Najmanji procenat ispitanika koji se slažu da bi nastavni sadržaji na fakultetu trebalo da prate nove savremene programe međunarodnih organizacija kada je u pitanju medijska pismenost (poput preporuka i sadržaja koje formuliše UNESCO) dolazi sa Katedre za snimanje i dizajn zvuka (40%), ali i sa treće godine studija, gde je slaganje izrazilo 58% anketiranih.

Više od dve trećine studenata FDU slaže se sa narednom tvrdnjom - *Ako kažemo da je medijska pismenost skup znanja i veština koji utiču na pristup, upravljanje, čuvanje informacija, kreativno korišćenje tehnologija, odgovorno ponašanje u javnom prostoru, a obuhvata medije, gejming i nove oblike sadržaja u digitalnom okruženju, implementacija ovih koncepata medijske pismenosti kakve je uveo UNESCO 2021. bila bi korisna za naša ukupna praktična i teorijska znanja i veštine. **Potpuno slaganje navodi 33% anketiranih, a dodatnih 35% se sa stavom uglavnom slaže.** Ukupno 7% ispitanika se ne slaže sa ovim stavom (zbir odgovora *potpuno se slažem* i *uglavnom se slažem*), dok je 25% ispitanika odgovorilo da ne zna, tj. ne može da proceni da li se sa ovim stavom slaže.*

Grafikon 7.3. Ako kažemo da je medijska pismenost skup znanja i veština koji utiču na pristup, upravljanje, čuvanje informacija, kreativno korišćenje tehnologija, odgovorno ponašanje u javnom prostoru i obuhvata medije, gejming i nove oblike sadržaja u digitalnom okruženju, da li smatrate da bi implementacija ovih koncepata medijske pismenosti kakve je uveo UNESCO 2021. bila korisna za naša ukupna praktična i teorijska znanja i veštine?..., u %

Slaganje sa tvrdnjom i u ovom slučaju su natprosečno izrazile žene, mlađi studenti i studenti prve godine, ali i ispitanici sa Katedre za dramaturgiju (92%) i Katedre za filmsku i TV produkciju (91%).

Na kraju, četiri petine ispitanika nije moglo da navede samo jednu prioritetnu stvar koja bi mogla da unapredi programe za medijsku pismenost, dok je 19% studenata navelo konkretan odgovor na ovo pitanje.

Studenti fakulteta
dramskih umetnosti
(FDU) o medijskoj
pismenosti

Grafikon 7.4. Da možete da birate samo jednu stvar koja bi prioritetno mogla da unapredi programe za medijsku pismenost, šta bi to bilo? ..., u %

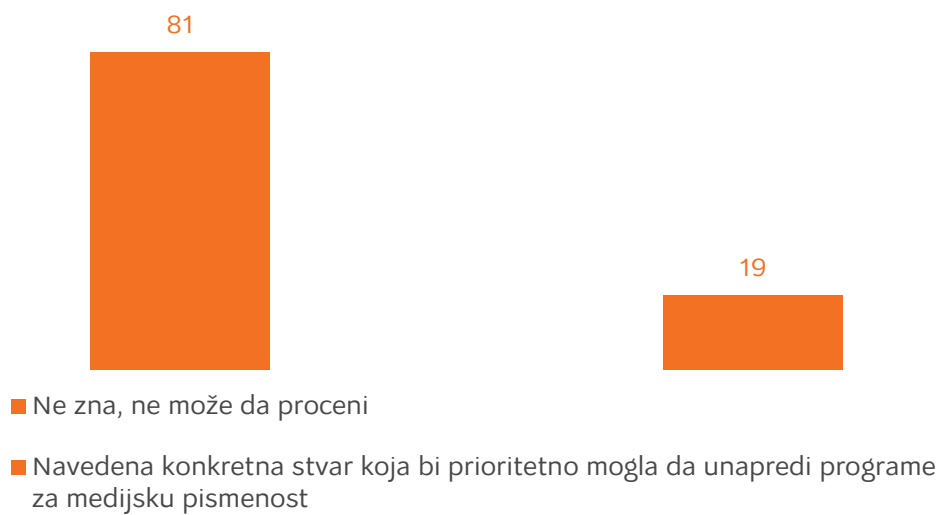

Tabela 7.1. Odgovori studenata FDU na pitanje da navedu jednu stvar koja bi unapredila programe medijske pismenosti.

Mediji na kojima bi mogla da se primenjuje medijska pismenost i znanje.
Uvođenje predmeta.
Uključivanje obrazovanja o medijskoj pismenosti u ranije nivoe obrazovanja.
Praktičan rad, međupredmetno obrazovanje (<i>intercurricular</i>)
Lične granice na društvenim mrežama.
Obrazovan kadar za ovu oblast.
Savremeni pristup - ovakvi kursevi obično imaju zastarele primere i metode (nije samo do čitanja naslova, nego i skriveni <i>product placement</i> u serijama i sl.)
Ažurnost predmeta.
Edukacija na temu kako moderne tehnologije olakšavaju komunikaciju, rad i logistiku.
Fakultetske elektronske novine
Veća informisanost o temi.
Osveščivanje studenata o onome šta učimo, da imamo veliku odgovornost i možemo da imamo uticaj preko filma i video sadržaja koji pravimo.
Nova istraživanja i nove tendencije koje se iz godine u godinu pojavljuju – program treba da prati napredovanje i razvijanje medija istom brzinom kojom se ona dešavaju.
Youtube „lekcije” sa praktičnim primerima.
Kreativno korišćenje tehnologija.
Obrazovanje u oblasti zaštite podataka
Učenje o <i>fake news</i> .
Zajednička analiza medijskih sadržaja.
Smatram da je važno da se priča o nijansama političke korektnosti i o tome kada je ona potrebna, a kada se sa njom preteruje. Takođe, vezano za skandale koji su se nedavno desili na fakultetu, smatram da je važno da se obrati pažnja na to kako se o fakultetu priča u medijima i kako da filtriramo istinite vesti koje se tiču nas studenata
Razgovori sa <i>spin</i> doktorima, koji su upravo na taj način manipulirali javnošću ili to i dalje rade. Posebno u kriznim vremenima devedesetih, odnosno tokom nekih specifičnih perioda.
Digitalni marketing.
Osveščivanje moje korisničke pozicije – koja prava imam kao korisnik na društvenim medijima posebno u vezi sa zaštitom ličnosti i plasiranjem reklamnog sadržaja.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

propulsion

CeSID

Izrada ove publikacije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.